

Diari de la neu, 25/03/26

El Plan Neige: de frenar l'èxode rural a crear una economia de l'esquí als Alps i al Pirineu

El llegat que n'ha quedat té pros i contres

El Plan Neige: de frenar l'èxode rural a crear una economia de l'esquí als Alps i al Pirineu Autor/a: Diaridelaneu.cat

A mitjan segle XX, l'esquí a França va deixar de ser una pràctica reservada a les elits per convertir-se en un fenomen de masses. Es va impulsar una política ambiciosa —el Plan Neige— per transformar les seves muntanyes en grans centres turístics dels esports d'hivern. Tot i que el projecte es va desenvolupar sobretot als Alps, els seus principis també es van estendre als Pirineus del vessant francès. Algunes estacions es van crear o modernitzar seguint aquest model de planificació estatal, amb urbanisme integrat i orientació clara al turisme massiu. Amb molt pros i contres, el llegat que n'ha quedat ha estat el d'una veritable economia de l'esquí que ara, amb el canvi climàtic, per una banda, i el canvi d'hàbits de la mateixa societat, per l'altra, cal posar-lo en un context de reptes per a adaptar-lo a una nova realitat.

La Mongie, un exemple del Plan Neige al Pirineu. La reforma i modernització dels edificis dels anys 60 i 70 ha començat (Foto: IST).

A mitjan segle XX, França va emprendre una de les operacions de transformació territorial amb més repercussions d'Europa. El seu objectiu no era només econòmic i turístic: es tractava de redefinir el paper de la muntanya, fins al moment agrícola, en la societat moderna. Aquest projecte, conegut com a *Plan Neige*, va convertir els Alps —i, en menor mesura, part del vessant nord dels Pirineus— en un motor econòmic i va consolidar una autèntica cultura de l'esquí que encara avui marca el país.

A principis del segle XX, l'esquí començava a deixar de ser una pràctica marginal per esdevenir un esport amb projecció. Un moment clau va ser el 1924, quan es van celebrar els primers **Jocs Olímpics d'Hivern a Chamonix**, que van contribuir decisivament a popularitzar-lo. Tot i això, la seva pràctica continuava sent exigent: els esquiadors havien de pujar a peu les muntanyes abans de poder baixar-les. I el nombre de practicants era molt reduït.

La situació va començar a canviar a mitjan anys trenta, amb l'aparició dels primers remuntadors, encara que molt rudimentaris, que van facilitar una pràctica més còmoda. En aquell moment, però, el turisme d'hivern es concentrava sobretot a Àustria i Suïssa, que es quedaven en exclusiva amb una clientela europea adinerada. Al territori francès, el desenvolupament era encara incipient: Chamonix havia estat la pionera i el gran referent, però ja era seguida de prop per destinacions del Pirineu francès com **Luchon-Superbagnères, Gourette i Font-Romeu**.

Aquest primer impuls, però, es va veure interromput per l'esclat de la Segona Guerra Mundial (1939–1945), que va frenar el creixement dels esports d'hivern.

No seria fins a les dècades posteriors que França reprendria amb força el desenvolupament del turisme d'hivern, ja sota una nova lògica planificada que culminaria amb el *Plan Neige*.

Els orígens: muntanyes buides i oportunitat econòmica

El context: després de la Segona Guerra Mundial, moltes regions de muntanya franceses patien un problema estructural: l'èxode rural. Els joves marxaven cap a les ciutats industrials, i els pobles de muntanya quedaven progressivament despoblats i empobrits. L'economia girava entorn la ramaderia i una agricultura més aviat escassa pel clima fred.

Paral·lelament, la resta de França entrava en una etapa de fort creixement econòmic —els anomenats Trenta Gloriosos (1945-1975). Amb més renda disponible i més temps lliure, emergia una nova societat de consum amb ganes de viatjar i practicar esport.

L'Estat francès va veure en aquesta situació una oportunitat doble: revitalitzar territoris deprimits de muntanya i crear una nova indústria turística competitiva a escala internacional, en certa manera inspirada en els models de Suïssa i Àustria. Al mateix temps, es feia evident un altre problema que caldria resoldre per a esdevenir un destí fiable: la manca de neu a cotes baixes i mitjanes, on havien nascut les primeres estacions i que posava en evidència els límits del model existent. Calia, doncs, anar més amunt. Cap problema, les muntanyes són altes i hi ha marge per créixer metres amunt.

Davant aquesta situació, i amb l'impuls afegit dels **Jocs Olímpics d'Hivern de Grenoble de 1968**, el govern francès decideix crear un pla per fomentar el turisme d'esquí amb estacions d'esquí a gran altitud. Per fer-ho, s'inspira en el model de **Courchevel**, nascuda ja en altura el 1946 com una de les primeres estacions creades des de zero a França. Pionera en el model d'"estació integrada", amb allotjaments, remuntadors i pistes planificats conjuntament, esdevindria el referent del futur *Plan Neige*. La solució Courchevel marcaria el camí de construir en alta muntanya, on la neu està garantida.

Així neix el *Plan Neige* el 1964, un projecte ambiciós que vol convertir l'esquí en un motor econòmic clau, malgrat els elevats costos que comportava desenvolupar aquestes infraestructures. I ho van aconseguir.

El Plan Neige (1964–1977): una muntanya ben planificada

El *Plan Neige*, desenvolupat entre 1964 i 1977, va ser a la pràctica un clar exemple d'una política pública dirigida per l'Estat. No es tractava d'un creixement ni experimental ni espontani, sinó d'una planificació centralitzada dels territoris de muntanya.

El model impulsat era prou innovador i radical: la creació d'estacions integrades, espais dissenyats des de zero amb allotjament, serveis i pistes en

un sol conjunt. Tot havia de ser còmode i funcional. A més, la construcció es feia en alta muntanya per garantir la neu, abandonant el model inicial dels anys 20 i 30 de les primeres estacions desenvolupades al fons de vall, incapaç d'assegurar una temporada llarga.

L'arquitectura havia de ser funcional, amb un resultat vertical, però pensada per acollir grans volums de visitants. Potser no responia a l'estètica del xalet alpí tradicional, però era molt més eficient, i ara es diria que sostenible, des del punt de vista de capacitat. Es buscava, sobretot, un accés directe a les pistes: era molt important que es pogués sortir esquiant des del mateix edifici. Comoditat i luxe, i a poder seu amb un toc de modernitat.

Així, es van construir diverses estacions des de zero en zones d'alta muntanya, en terrenys fins a aleshores verges, amb edificacions compactes que minimitzaven l'ocupació de sòl i maximitzaven la capacitat d'allotjament. Un model urbà vertical traslladat a l'alta muntanya, però amb un fort contrast paisatgístic. Aviat, estacions com **Les Arcs**, **La Plagne** o **Avoriaz** esdevindrien exemples icònics. Al Pirineu es desenvoluparien estacions com **La Mongie** (avui GrandTourmalet), Peyragudes, el Pla d'Adet a Saint Lary Soulan o la icònica **Piau-Engaly**.

Edificacions característiques de Piau-Engaly (Foto: IST).

Cal deixar clar que aquest desenvolupament va ser possible gràcies a una forta intervenció pública, sostinguda i molt potent: finançament, planificació territorial i fins i tot expropiacions amb tota la força d'un estat al darrere que es veia amb la convicció que el Pla sortiria bé i que beneficiaria a tothom. L'objectiu era clar: convertir França en una potència mundial de l'esquí. Sense el Pla, aquestes

estacions avui o no existirien o s'haurien desenvolupat més lentament i d'altra manera.

I va ser així com durant els anys seixanta i setanta, l'esquí va passar de ser una activitat elitista a un fenomen de masses. Es pot dir que el **Plan Neige** va aconseguir popularitzar, ara en diem democratitzar, els esports de neu a França. Res a veure amb com va evolucionar a casa nostra, on encara avui, malauradament, l'esquí és considerat per a molts, i amb raó matisada, com un esport destinat només per a famílies d'economia classe mitja-alta o alta.

Sobre el terreny, sobre la neu, les noves estacions podien acollir milers de persones, i així el turisme d'hivern es va convertir en una indústria clau. Un bon negoci, o d'ingressos, per als territoris de muntanya, que fins aleshores eren dels més pobres del país. I l'esquí es va posar de moda. Per exemple, van ser els anys en què van néixer la majoria de les estacions d'esquí, tant als Alps com al Pirineu. També cal posar en context que els Jocs Olímpics de Grenoble (França) de 1968 van tenir un paper de palanca, com se'n diu ara.

Recordem que per exemple, al Pirineu de la Catalunya Nord, és quan s'impulsen definitivament les estacions d'**Els Angles** (1964), **Sant Pere dels Forcats i Porté-Pimorent** (1968) o **Eina** (1969). Cal matisar que aquestes estacions no estaven vinculades directament al Plan Neige, però sí que es van 'beneficiar' de l'impuls del moment i de les facilitats que hi posava el Pla que promovia el govern francès de torn.

En resum, la muntanya deixava de ser un espai marginal per esdevenir un lloc de consum, un escenari esportiu i un veritable motor econòmic a remolc del qual també s'hi va desenvolupar una indústria esportiva i s'aconseguien uns bons resultats en competicions. Tot un orgull col·lectiu per al país.

Postal dels anys seixanta o setanta de l'estació d'esquí d'Agudes (Postal editorial Alpy).

El límit del model: crítiques i canvi de rumb

Ara bé, a mitjan anys setanta, fins i tot abans que el pla hagués conclòs del tot, el model ja començava a rebre crítiques.

Les estacions del *Plan Neige* eren sovint percebudes com agressives amb el paisatge, excessivament massificades i poc respectuoses amb l'entorn natural. Va aparèixer el concepte de **usines de l'esquí** "fàbriques d'esquí", que denunciava la industrialització de la muntanya, un debat que encara ressona avui. Com a curiositat, i possiblement inspirat en aquest terme despectiu, no fa pas tants anys també vam escoltar el terme "supermarché de l'esquí" per a criticar la possible unió de les estacions de Font-Romeu i Les Angles per col·lectius contraris a aquesta unió, quan es va plantejar l'any 2016.

Aquest canvi de sensibilitat, juntament amb la crisi econòmica dels anys setanta, va portar el govern francès a posar-hi fi el 1977. A partir d'aleshores, es van impulsar models més integrats i sostenibles, tot i que les bases del sistema ja estaven establertes i el seu llegat en marxa per la inèrcia i força que ja havia adquirit el sector de la neu.

L'escola al servei de la neu: les vacances d'hivern

Més enllà de les estacions, el *Plan Neige* també va influir en la vida quotidiana. L'esquí es va popularitzar tant que fins i tot va caldre reorganitzar el calendari escolar de l'hivern -pel mes de febrer- per evitar la saturació. Per això avui França divideix el país en tres zones (A, B i C), amb vacances d'hivern esglaonades entre febrer i març. Això permet repartir la demanda, allargar la temporada i evitar col·lapses.

A més, s'ha consolidat la tradició de les *classes de neige*, estades escolars a la muntanya que combinen aprenentatge i esquí, i que han contribuït a crear una cultura de l'esport d'hivern des de la infància.

El llegat: una potència mundial de l'esquí

Malgrat les crítiques, el *Plan Neige* va deixar una empremta profunda, duradora i prestigiosa. França és avui una de les principals destinacions mundials d'esquí, i moltes de les seves estacions més importants són fruit directe d'aquella planificació, com s'ha esmentat línies més amunt.

Encara avui, el model creat als anys seixanta continua definint la infraestructura turística, l'organització de les estacions i el pes econòmic del sector. Alhora, han aparegut nous reptes: modernitzar les infraestructures (urbanitzacions, edificis i instal·lacions), el del canvi climàtic, la necessitat de diversificar l'activitat més enllà de l'hivern i el debat sobre quin model és realment més sostenible. I gairebé amb la mateixa importància, tenir ben present dos nous condicionants: el primer, el canvi d'hàbits de la societat, i el segon, l'envelliment del seu gruix de practicants.

De la planificació al present

El *Plan Neige* és un exemple paradigmàtic de com una política pública pot transformar profundament un territori i una societat. El que va començar com una estratègia per revitalitzar zones rurals s'ha convertit en una indústria consolidada, una identitat cultural i un model que va ajudar, en certa manera, a l'equilibri territorial.

Avui, França encara viu sota el llegat d'aquella decisió: el Pirineu i els Alps han conservat bona part del seu paisatge a canvi de concentrar l'activitat turística en unes poques valls, però deixant la resta de la serralada en el seu estat més verge, i al mateix temps s'han dotat d'un sistema econòmic, social i cultural prou sòlid que s'ha construït, bàsicament, en els darrers 60 anys.

Peu de pista del sector Agudes a Peyragudes (Foto: Ist).